04/05/2023

4 Μαΐου 589, Τολέδο: Η τοπική εκκλησία εισάγει το filioque – Τι έγραψε ο Μέγας Φώτιος

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα / Πνευματικά Αποσπάσματα

Στις 4 Μαΐου 589 στο Τολέδο συνέρχεται η Τρίτη Σύνοδος της τοπικής Εκκλησίας, που καταδικάζει τον Αρειανισμό, αλλά εισαγάγει στο Σύμβολο της Πίστεως το filioque, που θα προκαλέσει αρκετά αργότερα το Σχίσμα, ανάμεσα στον Ανατολικό και Δυτικό Χριστιανισμό.

Μέγας Φώτιος: Ένας Οικουμενικός Πατήρ – Τι έγραψε για την αιρετική διδασκαλία του filioque

*Ως «Ορθοδοξίας πρόμαχον», της «Εκκλησίας στύλον και εδραίωμα» και της «οικουμένης διδάσκαλον», τιμά η Εκκλησία μας τον **Μέγα Φώτιο** κάθε χρόνο την 6η Φεβρουαρίου. Πράγματι. Ο λαμπρός αυτός αστέρας της Εκκλησίας έλαμψε τον 9ο αιώνα και σκόρπισε το φως του σ' όλη την τότε γνωστή οικουμένη. Με την ορθόδοξη πίστη, ζωή και πολιτεία του ανεδείχθη «θεόφθογγος κιθάρα του*

Πνεύματος» αλλά και «στερρώτατος αιρέσεων αντίπαλος».

Για να μπορέση, όμως, ο Φώτιος να καταστή «τηλαυγέστατος φωστήρ» και «ορθοδόξων οδηγός», στηρίχθηκε στην *«εξ αρχής παράδοσιν και διδασκαλίαν και πίστιν της καθολικής Εκκλησίας, ην ο Κύριος έδωκεν, οι δε Απόστολοι εκήρυξαν και οι Πατέρες εφύλαξαν»* [Μ. Αθανασίου, Προς Σεραπίωνα» 1, 28 (PG 26, 593D-596Α)].

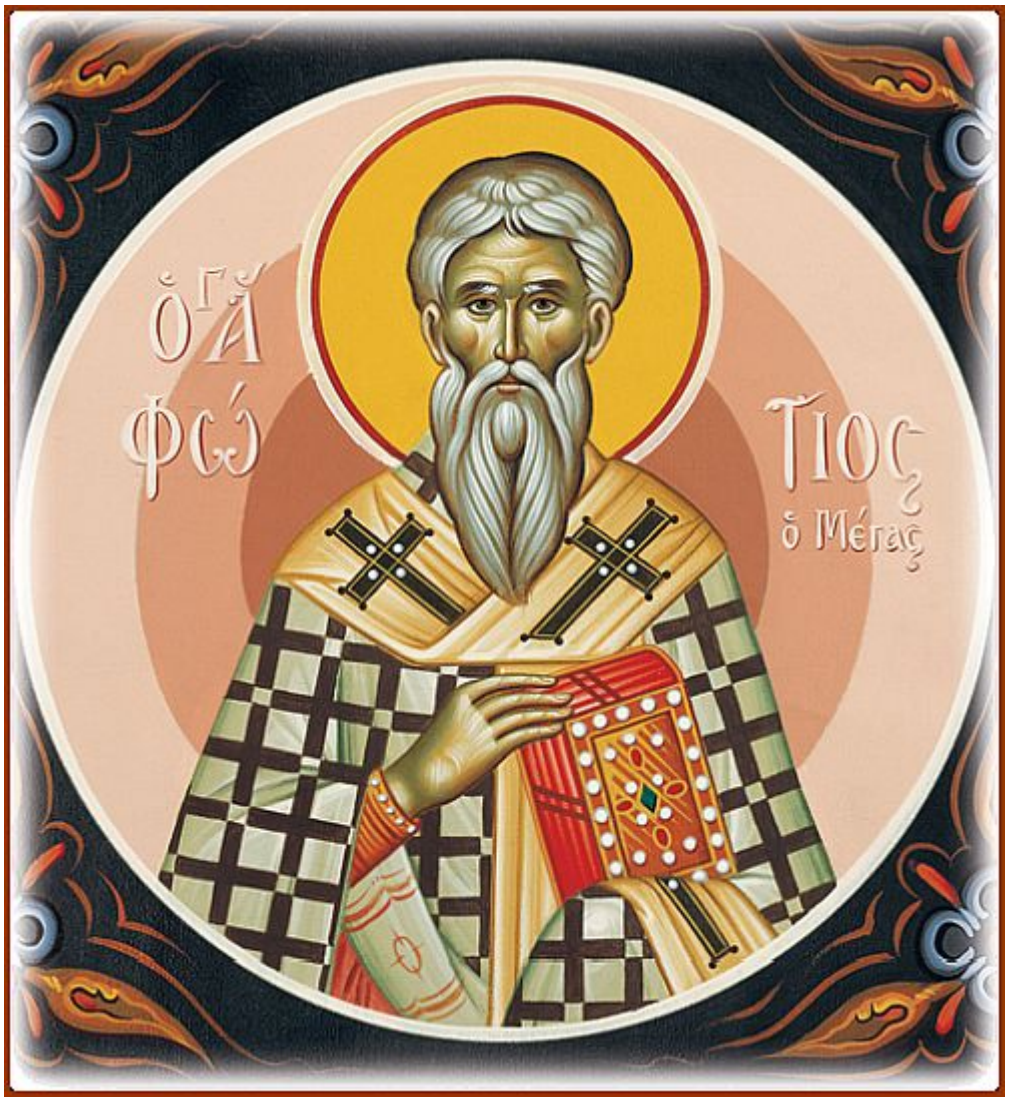

«Επόμενος», λοιπόν, «τοις Αγίοις Πατράσι» ο **Φώτιος,** δεν διεφύλαξε απλώς την παρακαταθήκη αυτήν με πίστη και συνέπεια, αλλά και την διεύρυνε και την στερέωσε καλύτερα στα αρχικά της θεμέλια, γεγονός που τον καθιστά αφ’ ενός μεν άξιο συνεχιστή των προκατόχων του, αφ’ ετέρου δε Πατέρα άλλων Πατέρων.

Αξίζει, λοιπόν, και εμείς, για όλους τους παραπάνω λόγους και κυρίως για την δική μας ωφέλεια και ενίσχυση στην πίστη, να παρουσιάσουμε με συντομία την διδασκαλία του για τον ρόλο των **Πατέρων** και των **Συνόδων** στην αντιμετώπιση των αιρέσεων και στην διατύπωση του ορθού δόγματος, μέσα από το έργο του *«Λόγος περί της του Αγίου Πνεύματος μυσταγωγίας»*

(PG 102, 279-400) και την ΚΔ’ επιστολή του στον **Μητροπολίτη Ακυληίας** (PG 102, 793B-821B).

Και στα δύο αυτά κείμενα ο **Φώτιος** αναφέρεται στην αιρετική διδασκαλία του **filioque** (=στην εκπόρευση δηλ. του Αγίου Πνεύματος και εκ του Υιού), που εισήχθη αυθαίρετα στην Δύση, γεγονός που αποτελεί «απαράδεκτο νεωτερισμό». Εξηγεί, μάλιστα, πως η ορθή πίστη, έως τότε, διατυπώθηκε επιτυχώς από «ιερούς και μακάριους αρχιερείς της Ρώμης […], που καταφώτισαν με την ορθοδοξία την Δύση» (PG 102, 381A,384A) και αναφέρει μια χορεία ορθοδόξων Παπών, από τον Δάμασο (4ος αι.) έως τον σύγχρονό του Ιωάννη τον Η’ (9ος αι.), που δεν αποδέχθηκαν το filioque. Δύο μάλιστα Πάπες, «ο Λέων Γ’ (795-816) και ο Βενέδικτος Γ’ (855-858)», αναφέρει ο Φώτιος, «νομοθέτησαν να εκφωνείται στα ελληνικά κατά την θεία λειτουργία το σύμβολο της πίστεως […], για να μην δώσει η αδυναμία διατύπωσης της (λατινικής) γλώσσας αφορμή για βλασφημία» (PG 102, 396A). Μάλιστα ο Λέων Γ’ τοποθέτησε δύο στήλες στην είσοδο του Ναού του Αγίου Πέτρου στην Ρώμη, με το **Σύμβολο της Πίστεως στα Ελληνικά** και στα **Λατινικά**, χωρίς την προσθήκη του filioque, «ώστε να είναι σε όλους εύκολο να μαθαίνουν ανόθευτη την γνησία πίστη.» (PG 102, 800AB).

Εφ’ όσον, λοιπόν, η Δύση διέθετε Ιεράρχες που ακολουθούσαν την ορθή πίστη, δεν έχουν καμμία δικαιολογία, κατά τον **Φώτιο**, οι Λατίνοι αιρετικοί για την πλάνη τους. Αλλά και το πρωτείο εξουσίας του Πάπα απορρίπτει ο **Μ. Φώτιος,** στηριζόμενος για την ερμηνεία του περίφημου χωρίου «συ ει Πέτρος, και επί ταύτη τη πέτρα οικοδομήσω μου την εκκλησίαν» (Ματθ. 16, 18) στην ορθόδοξη διδασκαλία των Πατέρων και μάλιστα του ιερού Χρυσοστόμου, ότι η πέτρα πάνω στην οποία χτίστηκε η Εκκλησία δεν είναι ο Πέτρος ως πρόσωπο αλλά η ομολογία του, συνοδευόμενη από γνησία πίστη (PG 51, 86). Εξ άλλου, η Εκκλησία της Ρώμης είχε αναγνωρίσει -τουλάχιστον αρχικά- την Β’ Οικουμενική Σύνοδο και οφείλει, συμπληρώνει ο Φώτιος, να σεβαστή και την διδασκαλία περί Αγίου Πνεύματος που διατυπώθηκε σ’ αυτήν και να μην προσθέτη εκ των υστέρων το **filioque**!

Για τον **Μ. Φώτιο**, επομένως, οι αιρετικοί «αντιτάσσονται σε οικουμενικές συνόδους…αντιμάχονται αμέτρητο πλήθος θεοφόρων Πατέρων» (PG 102, 809C), περιφρονώντας «την ακρίβεια των διατυπώσεων» των «συνοδικών όρων και δογμάτων» (PG 102, 797A).

Συμπερασματικά, η Πατερική και **Οικουμενική Παράδοση της Εκκλησίας** είναι η μόνη έγκυρη και ασφαλής οδηγός για την προάσπιση της πίστεως από τις αιρετικές διδασκαλίες της Παπικής Δύσεως, ενάντια στις οποίες αγωνίστηκαν με σθένος και εντιμότητα όλοι οι Ορθόδοξοι Πατέρες, κυρίως δε οι νεώτεροι «στύλοι και πρόμαχοι της Ορθοδοξίας», Μέγας Φώτιος, Γρηγόριος Παλαμάς και Μάρκος

Ευγενικός. Αυτούς τους αγώνες ας σεβαστούμε όλοι στην σημερινή κρίσιμη εποχή, ώστε να παραμένουμε σταθεροί και ακλόνητοι στην ορθόδοξη πίστη, χωρίς να παρασυρώμαστε ούτε σε ακρότητες αλλά ούτε και σε προσχηματικούς διαλόγους!

Πηγές- Βοηθήματα:

1. Για τα πρωτότυπα κείμενα βλ. την Patrologia Graeca (PG) του J.P.Migne.

2. Για την νεοελληνική απόδοση των χωρίων της ΚΔ' Επιστολής βλ.: Φωτίου Πατριάρχου Κων/πόλεως, Άπαντα, 13 (σειρά Ε.Π.Ε. 142, εκδ. Μερετάκη, «Το Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 240-267, και για τον «Λόγο περί της του Αγίου Πνεύματος Μυσταγωγίας», βλ.: Φωτίου Πατριάρχου Κων/πόλεως, Άπαντα, 4 (σειρά Ε.Π.Ε. 133, εκδ. Μερετάκη, «Το Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 338-447).

Πηγή: pemptousia.gr